

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2014:08

SÄRSKILD ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Torgundersökningar i Askersund – schaktningsövervakningar åren 2012-13

RAÄ Askersund 187:1, Askersunds socken, Närke

Dnr 431-1743-2013 (431-314-2011)

Leif Karlenby

ARKEOLOGGRUPPEN AB, RAPPORT 2014:08

SÄRSKILD ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING I FORM AV SCHAKTNINGSÖVERVAKNING

Torgundersökningar i Askersund – schaktningsövervakningar åren 2012–13

RAÄ Askersund 187:1, Askersunds socken, Närke

Dnr 431-1743-2013 (431-314-2011)

Leif Karlenby

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB
Drottninggatan 11, 702 10 Örebro
Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se
arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

© 2014 Arkeologgruppen AB

Arkeologgruppen rapport 2014:08

Författare Leif Karlenby

Grafisk form Nina Balknäs @ Högtorps Diverse

Omslagsfoto Kollage av Leif Karlenby, foto av
Leif Karlenby och Johnny Rönngren.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr 2012/0903.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	5
Bakgrund och kulturmiljö.....	5
Ärendet.....	5
Askersund i äldre tider.....	6
Syfte och frågeställningar.....	6
Metod	7
Resultat	9
Allmänt om grävarbetena	9
Torgen och brandlagren.....	10
Schakten	14
Slutsatser	16
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen.....	19
Referenser	21
Administrativa uppgifter	24

Figur 1. Karta över centrala Askersund med torget markerat med en röd pil.

Sammanfattning

Vid schaktningsarbeten på torget i Askersund kunde två tidigare torgbeläggningar identifieras. Det understa torget var äldre än branden år 1776 som ödelade en stor del av Askersund. Ovanpå denna stenläggning fanns ett brandlager med byggnadsrester, brända stockar och plank, tegel och murbruk, glas och spik, bränd sand och lera samt kol. Detta utgjorde resterna efter branden. Torget kan ha anlagts redan i samband med att Askersund fick stadsprivilegier samt att en stadsplan iordningställdes vid mitten av 1600-talet. Det fanns i varierande grad bevarat i de två nordligaste schakten. I den norra delen fanns stenläggningen bevarad cirka 15 meter in från den östra kanten. I det andra schaktet från norr framkom torgets stenläggning 13 meter brett. Här kunde avdelande dubbla stenrader iakttas. I det tredje schaktet fanns inga spår efter det äldsta torget och i det fjärde schaktet, längst i söder, saknades också spår av det äldre torget. I dess östra del fanns ett upp till 0,4 meter tjockt fyllnadslager ovanpå en risbädd. Förmodligen fanns här tidigare en svacka som kan ha varit vattenfylld eller i varje fall sank. Möjligen har inte det äldre torgets stenläggning sträckt sig hit ned.

Det andra torget var yngre än branden och bör ha anlagts ganska nära i tid efter denna. Kvar av torg 2 fanns i schakt 1, längst i norr, fjorton rader med 0,2–0,4 meter stora stenar som delat upp torget i 1,7 till 2,3 meter breda områden, vilka ursprungligen varit belagda med mindre stenar. I schakt 2 fanns totalt 12, möjligen 13 rader bevarade, i schakt 3 hela 21 stycken och i schakt 4 fanns 19 stycken. Mellan de bevarade stenraderna fanns endast enstaka sten kvar från torgbeläggningen. De mindre stenarna har återanvänts i samband med att det nuvarande torget anlades.

I den västra delen har större ledningsarbeten förstört stora områden, särskilt i nordväst där senare tiders arbeten sträcker sig 13 meter in i schakt 1 och 2. Bitvis har dock delar av en stensträng från torg 2 bevarats också här (rad 1).

Bakgrund och kulturmiljö

Ärendet

Askersunds kommun planerade att underlätta för transporter av kundvagnar till parkerade bilar på stadens torg. Detta skulle ske genom att gångar med granithällar anlades längs det i övrigt kullerstensbelagda torget. Arbetet kom att innebära att torgets beläggning togs bort och grävdes till ett djup av 0,4 meter under denna, tvärs över torget i öst-västlig riktning. Schakten fick en längd av cirka 50 meter, samt vardera två nord-sydgående armar i ändarna, cirka 5 meter långa.

Arbetet kom att utföras vid fyra tillfällen. Övervakningen skedde i samband med arbetena på torget. Det första tillfället var 21–22 maj år 2012. Följande tillfällen inträffade 24–25 juni, 15–16 september och 2–3 oktober år 2013. I följande rapport redovisas resultaten från samtliga övervakningstillfällen, trots att schakt 1 redan tidigare har rapporterats (Karlenby 2012). Resultaten från samtliga schakt måste ses sammantaget för att det ska gå att rekonstruera de olika torgens utbredning. Delar av rapporttexten från år 2012 har återanvänts i föreliggande rapport för att spara skrivtid.

Askersund i äldre tider

Askersund anlades i sin nuvarande form under 1640-talet och gavs stadsrättigheter vid samma tillfälle. År 1643 beslöt förmyndar-regeringen att en stad skulle anläggas på platsen och detta beslut ratificerades av drottning Kristina år 1647 (Haugard 1940). En vacker och symmetrisk stadsplan upprättades år 1643 enligt tidens mode och smak och till stora delar kom staden att anläggas efter denna. Det tillsattes särskilda personer som skulle tillse att ingen bröt från planen då man byggde upp staden.

Torget var planerat och byggdes på den plats där det ligger än idag. På alla fyra sidor omges det av gator (Storgatan, Stöökagatan, Väderkvarnsgatan och Sundsbrogatan). Detta gör att torget ser ut att vara större än de cirka 50 meter i sida som det egentligen är. Tidigare förefaller beläggningen ha varit densamma på gator och torg, varför en mer sammanhängande yta bildades. Vid undersökningar i Storgatan påträffades den gamla gatans kullerstensbeläggning, av motsvarande typ som funnits på torg 2 (Romedahl 2006:16).

Syfte och frågeställningar

Syftet med schaktningsövervakningen var att säkerställa att arkeologiska lämningar inte skulle komma till skada vid arbetena. Om sådana påträffades skulle dessa dokumenteras och vid behov undersökas och tas bort.

Frågan var om det har funnits något tidigare torg inom ytan och om det fanns bevarat lämningar efter detta. Torget har enligt kartorna haft samma utbredning redan från början. Lämningar efter Askersunds tidiga historia (före 1640-talet) torde – om de legat inom torget – finnas under torglämningarna. Om möjligt skulle undersökningen fastställa om där fanns äldre lämningar.

Askersund fick stadsrättigheter år 1643 (1647) men dessförinnan hade det fungerat som en köping, åtminstone från slutet av 1500-talet, där järn från Lerbäcks bergslag och Åmmeberg skeppades ut. Gustav Vasa lär ha besökt Askersund år 1550 och bestämt att orten skulle bli en handels- och marknadsplats (Haugard 1940).

Därifrån skulle järn utskeppas. Askersund omnämns i ett medeltida dokument från år 1314. Där är det möjligt att det snarare rör sig om byn Askersund, som återfinns strax norr om staden.

Metod

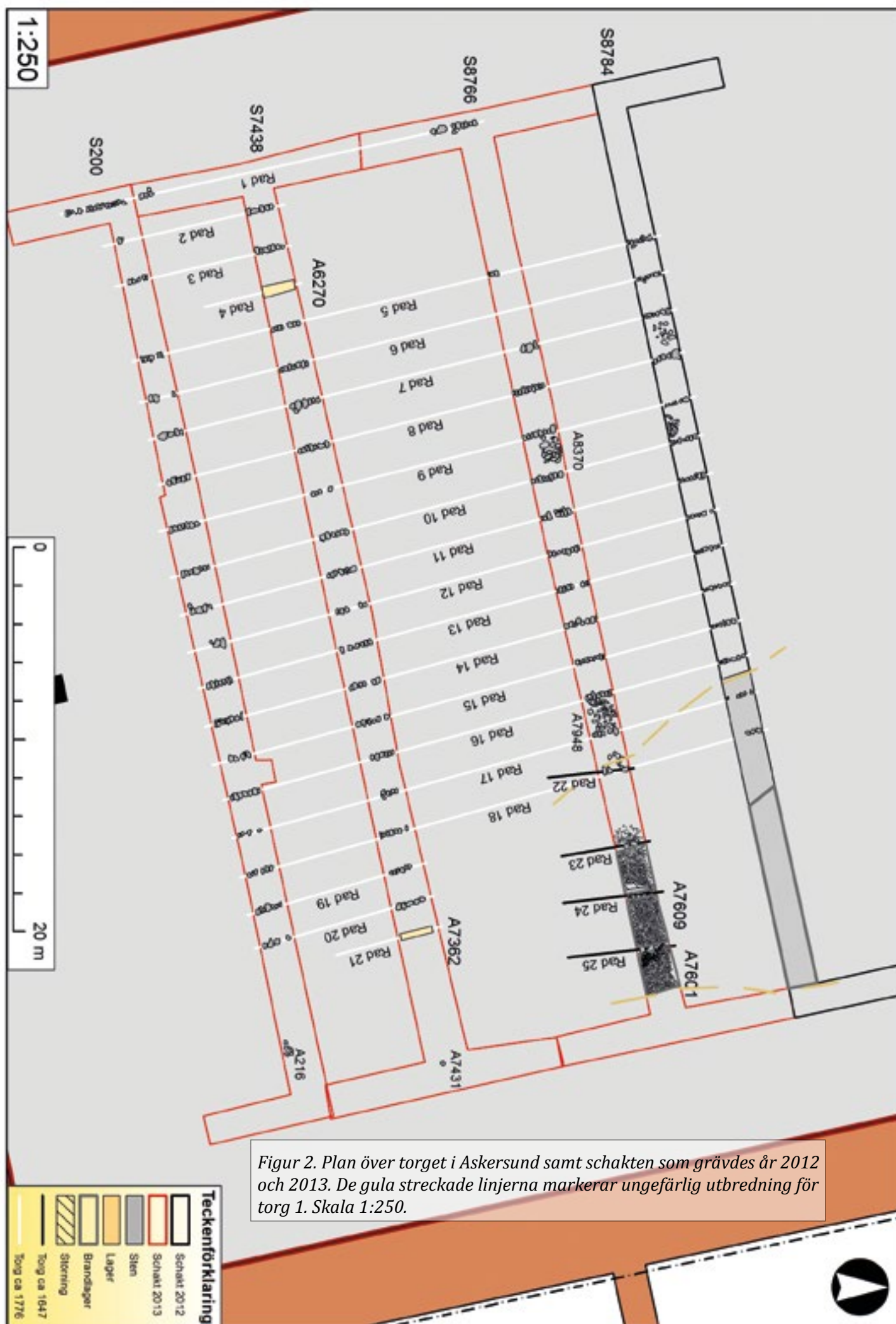
Övervakningen skedde i samband med entreprenörens grävarbeten. De använde grävmaskin på gummilarver. Maskinen var en mindre modell som vägde 5–6 ton och skopan var en slänskopa, cirka 1,4 meter bred.

Metoden varierade något från år 2012 till 2013. Vid den första schaktningen i maj 2012 grävdes området ned till det planerade djupet 0,4 meter i schaktets östra och västra del. I det övriga partiet grävdes enbart ned till de påträffade stenraderna från torg 2. Dessa låg på 0,2–0,3 meters djup. Entreprenören bedömde att det djupet var tillräckligt för deras arbete, varför stenraderna kom att bevaras under den nya stenbeläggningen. Vid arbetena på torgets södra del visade sig torg 2 ligga knappt 0,2 meter under stenpackningen. Därför var man tvungen att avlägsna stenraderna från torget i schakt S7438 och schakt S200. I schakt 2 var djupet något större. Resterna av det äldsta torget i öster kunde bevaras tack vare att de låg tillräckligt djupt. Mitt på torget togs dock stenraderna från torg 2 bort, då de låg relativt ytligt.

Arbetet genomfördes enligt följande:

Först avlägsnades torgets kullerstensbeläggning och därefter grävdes skiktvis ned till torg 2 eller torg 1, som mest till det önskade djupet 0,4 meter. På de grundaste ställena var djupet bara runt 0,2 meter. De olika stenraderna i torg 1 och 2 samt torgbeläggningen från torg 1 rensades med handredskap, likaså grävdes delar av kulturlager och brandlager för hand. Fynd samlades in men tillvaratogs inte. De dokumenterades med fotografi och beskrevs. Påträffade lämningar mättes in med GPS-RTK. Undantag är undersökningen från år 2012 av schakt S8784 där påträffade lämningar mättes in för hand i förhållande till schaktets längd. I samband med undersökningarna 2013 mättes schaktets läge in med GPS-RTK och de olika stenraderna digitaliserades in med hjälp av dessa värden. Samtliga stenrader beskrevs dock i text och fotograferades. I de fall stenraderna låg för grunt för att kunna bevaras grävdes de bort.

I den västra respektive östra änden av de tre schakten från år 2013 grävdes en grop till steril botten (undantag schakt 2 i öster där det äldsta torget lämnades orört) för att möjliggöra en sektion genom de olika lagren. Sektionsritningar upprättades.

Figur 2. Plan över torget i Askersund samt schakten som grävdes år 2012 och 2013. De gula streckade linjerna markerar ungefärlig utbredning för torg 1. Skala 1:250.

Resultat

Allmänt om grävningsarbetena

Vid schaktningarna påträffades lämningar efter två äldre torg under dagens torg. I botten fanns rester av det första torget i Askersund (torg 1), förmodligen anlagt i samband med att Askersund fick sina stadsprivilegier vid mitten av 1600-talet. Torget fanns endast bevarat i den nordöstra delen. Över detta torg, men under dagens torg fanns spår av ytterligare ett torg i alla fyra schakten (torg 2). Det var det torg som anlades efter branden år 1776. Resterna bestod av 21 rader med stenar, 0,2–0,4 meter stora och med en flat sida vänd uppåt. Flera av dem var också nötta av slitage. I tillägg till dessa fanns också flera mindre stenpackningar mellan stenraderna. Den yttäckande stenpackningen mellan stenraderna var till största delen avlägsnad, och hade – enligt muntliga uppgifter – återanvänts till det nuvarande torget (torg 3).

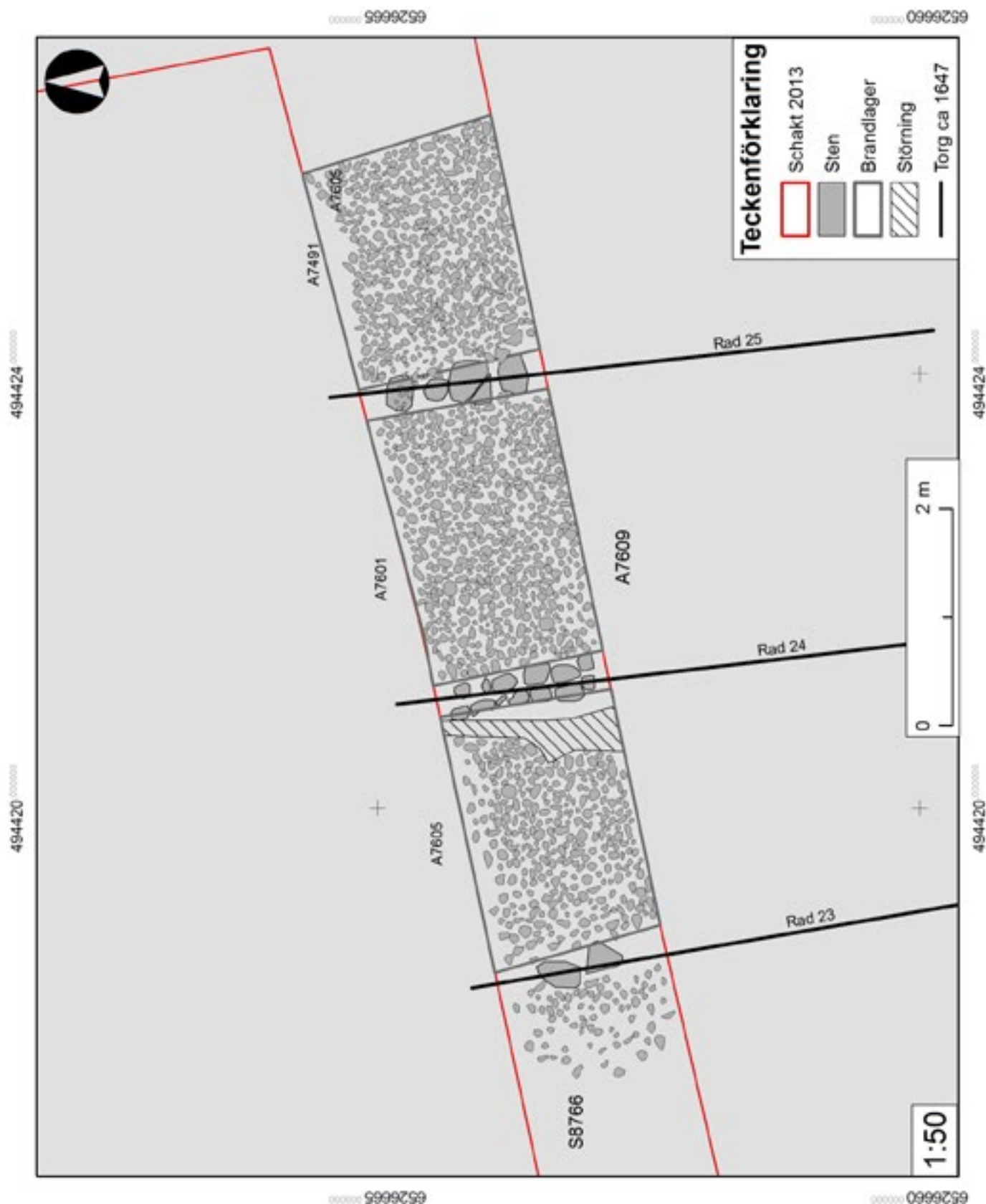
Figur 3. Vy över schakt 8784 från öster med raderna av större sten som ligger kvar från torg 2. Foto år 2012 av Leif Karlenby.

Figur 4. En stenläggning liknande den som torg 2 haft fram till dess att man plockade bort de mindre stenarna inför konstruktionen av nuvarande torg. Foto från Moesgård utanför Århus i Danmark av Leif Karlenby.

Torgen och brandlagren

I Askersund har vid tre tillfällen anlagts torg. Det första bör ha anlagts i samband med att man började bygga staden enligt Kungl. Majt:s beslut år 1647 (torg 1), det andra anlades efter den förödande branden år 1776 (torg 2). Det tredje är det befintliga torget (torg 3), som till delar består av kullerstenen från torg 2. Av arkeologiskt intresse är endast de två äldre torgen, som beskrivs nedan. Mellan de två torgen fanns lager från branden och även dessa beskrivs nedan.

Figur 5. Detaljplan över torg 1 i schakt S8766. Skala 1:50.

Torg 1 fanns bevarat i den nordöstra delen av torget. Det fanns representerat av fyra rader – i ett fall en dubbel rad – med stora, flata stenar som delat in torget i långsmala områden lagda med mindre kullersten. Denna kullersten fanns bevarad i den östra delen av schakt S8784 och i schakt S8766. Den bevarade bredden på torget var mellan 10 och 15 meter. Endast delar av torget rensades fram, men iaktogs i provgropar i det nordliga schaktet samt kunde skymtas igenom de brandlager som täckte stenpackningen. I schakt S8766 fanns stenpackningen hela vägen under de bevarade brandlagren.

Figur 6. Torg 1 som det syntes i schakt S8766. Foto år 2013 från väster av Johnny Rönngren.

Stenraderna på torg 1 (se figur 2) var anlagda i så gott som nord-syd, vilket något avviker både från den ursprungliga kartan och från stadens nuvarande riktning, som drar något åt väster. Torg 2 följer denna riktning (se figur 2).

Spåren efter branden utgjordes av flera påförda lager med brandavfall, förkolnade stockar och plankor, tegel och spikar, fönsterglas och bitar av kakelugnar med mera. Brandlager fanns i schakt S8784 och schakt S8766. I det norra schaktet fanns ovanpå torg 1 lager som bestod av bränd lera, rödbränd sand samt flera plank och en stock, alla förkolnade. I stocken satt spikar med jämna mellanrum (Karlenby 2012:8). Troligen har den varit en del av en nedbrunnen byggnad.

Brandlagren i schakt S8766 utgjordes av två lager. Underst fanns ett lager som bestod av jord med kraftig inblandning av bränd lera och tegel, det vill säga rena byggnadsrester. Över detta låg ett lager med murbruk som innehöll delar av kakelugnar (se figur 9). Förmodligen rör det sig om ett begränsat lager där en kakelugn har dumpats och spritts ut över de övriga byggnadsmassorna. Underst i S8766 fanns stenläggningen till torg 1. Bland fynden i lagret fanns några kritpipeskaft och delar av kakelugnar, främst de ihåliga plattorna från insidan.

Torg 2 fanns bevarat över större delen av ytan. Endast ett område i nordväst och i den östra kanten av torget var torg 2 skadat och stenen borttagen. Torg 2 bestod av 21 rader med sten som var bevarade i längder mellan 9 och 28 meter. Ett par av raderna fanns endast bevarade i ett schakt (schakt S7438) och då i form av områden med lera, där man kunde se avtryck efter de avlägsnade stenarna.

Figur 7. Spikar påträffade i en fördjupning (grop?) vid grävningen av schakt S8784. Notera den sekundärt smälta glasklumpen nere till vänster i bild. Foto av Leif Karlenby.

Figur 8. Små bitar av kakelugn påträffade i brandlagret i S8766 år 2013. Foto av Leif Karlenby.

Avståndet mellan stenraderna varierade mellan 1,7 och 2,3 meter. De bestod av 0,2–0,4 meter stora stenar som alla lagts med en något-sånär flat sida uppåt. Mellan raderna fanns sättsanden till torg 3. På fyra ställen fanns en packning av stenar som var större än den normala småstenspackningen som skulle ha funnits mellan stenraderna. Dessa stenar var 0,2–0,3 meter. De kan ha utgjort fundament till någonting som stått på torget; kanske en staty? Två av stenpackningarna ligger mellan samma rader (nr 8 och nr 9) i schakt S8784 och schakt S8766. Detta kan möjligen antyda att det funnits en längre stenpackning bestående av sten 0,2–0,3 meter stora där.

Schakten

Schakt S8784 var beläget i den norra delen av torget. Det grävdes 45 meter långt och 1,6 meter brett. I båda ändarna av schaktet grävdes 5 meter långa schakt i vinkel mot norr.

I detta schakt påträffades 14 stenrader som hörde till torg 2. Både i väster och öster var stenraderna avlägsnade, i väster fanns ett 9 meter långt parti där senare grävarbete hade avlägsnat alla spår efter tidigare verksamhet. I öster var stenraderna avlägsnade, men under sättsanden till torg 3 fanns torg 1 bevarat.

Direkt över torg 1 fanns två lager från branden år 1776 bevarade. Det ena bestod av tegel och andra byggnadsrester och det andra huvudsakligen av murbruk med bitar av en kakelugn inblandat. Bland byggnadsresterna fanns en förkolnad stock eller bjälke som tillhörde brandlagret. I öster fanns ett omrört lager som kan vara rester av brandlager.

Omedelbart ovanpå torg 1 och mellan stenarna i detta fanns ett lager med nedtrampad smuts, bestående till stora delar av djuravföring och träflis. Detta är ett avsatt lager från torgets brukningstid.

Tre fyndenheter påträffades med huvudsakligen spik. Andra fynd var små bitar av glastrutor samt två bitar av kritpipskaft (se figur 7). Fönsterglasets föreföll ha utsatts för stark hetta då de uppvisade spår av eldpåverkan, en glasbit var helt sammansmält. Ett av spikfynden kommer från den förkolnade bjälken, där spikarna låg längs med dess sträckning på jämna avstånd. Förmodligen har de suttit inslagna i bjälken.

Figur 9. En av de oregelbundna stenpackningarna mellan stenraderna 16 och 17 (A7948). Foto från väster Johnny Rönngren.

Schakt S8766 grävdes 5,5 meter söder ut. Det var 45 meter långt och 1,6 meter brett. I detta schakt grävdes tvärställda schakt i båda ändarna, 5 meter åt norr och 5 meter åt söder.

Även i detta schakt fanns det äldsta torget bevarat i den östra delen. Här framträdde packningen tydligt på flera ställen under brandlagren. Stenpackningen fanns orörd över ett parti av 9 meter men glesnade västerut och den sista bevarade delen av torget utgjordes av den västligaste av de fyra stenraderna från torg 1. Avståndet mellan raderna varierade mellan 2,4 och 4,8 meter. I schaktet fanns 12 eller 13 stycken stenrader synliga från torg 2. Den östligaste raden förefaller bestå av tre oordnade stenar. Avståndet mellan raderna varierade mellan 1,7 och 2,3 meter.

I den östra delen av schaktet grävdes en längre sektion ned till torg 1 för att få en bra bild av stratigrafin mellan detta torg, brandlagren och torg 2 (se figur 11d).

Schakt S7438 grävdes drygt 10 meter söderut. Det var också 50 meter långt och 1,6 meter brett. Det grävdes också tvärgående schakt 5 meter norrut respektive 5 meter söder ut i vardera änden.

I detta schakt fanns bara lämningar efter torg 2. Det rörde sig om 21 stycken stenrader vilket var det största antalet rader som påträffades i något schakt. Avståndet mellan raderna varierade mellan 1,7 och 2,3 meter. I en sektion som grävdes i den östra änden av schaktet, kunde flera påförda lager iakttas under det övre lagret med sättsand (se figur 11c). I den västra änden grävdes en sektion, men här hade senare tiders arbeten och schaktgrävningar avlägsnat alla äldre spår.

Schakt S200 grävdes ytterligare 5 meter söderut. Det var som alla de andra 50 meter långt och 1,6 meter brett. Det grävdes tvärgående schakt om 5 meters längd i vardera änden. Även här var enbart torg 2 bevarat, närmare bestämt 19 stycken stenrader. Det saknades stenrader i den östra delen där ett 8 meter brett område endast innehöll sättsand till det nuvarande torg. I en sektion som togs i den östra delen kunde flera påförda lager iakttas och i botten fanns en väl bevarad risbädd (se figur 11a). Detta kan betyda att torgets sydöstra del från början varit sank och legat lägre en omgivningen. Möjligen kan här ha funnits ett vattenhål. I västra delen grävdes också en sektion. Denna visade att området grävts sönder och lager lagts på vid olika tillfällen. Där fanns också en senare nedgrävning (figur 11b).

Slutsatser

Man kan av detta dra slutsatsen att torget har stenlagts vid tre tillfällen. Den första stenläggningen bör ha lagts efter år 1647 och i mer eller mindre oförändrad form legat kvar på platsen till den olycksaliga dagen den 6 juni 1776. Branden orsakade omfattande skador och byggnadsrester spreds ut över det gamla torget. Ett nytt och mer vällagt torg anordnades, med rader av större stenar som

Figur 10. Geometrisk karta över Askersund år 1643.

indelade det i sektorer och som gav det ett mer välordnat utseende. Det är svårt att uttala sig om när torget lades om, men med tanke på att brandrester fanns direkt uppe på det äldre torget, torde det ha skett relativt snart efter branden, sannolikt i samband med uppbyggandet av ny bebyggelse. Man valde denna gång att uppföra de offentliga byggnaderna i sten, istället för som tidigare i trä.

Vid undersökningarna längs Storgatan år 2006, kunde man konstatera att det fanns rester efter två stenläggningar av gatan (Romedahl 2006:6). Det övre skulle i så fall vara det samma som torg 2. Den undre stenpackningen var gles och ofullständig, men skulle kunna vara resterna efter det äldsta torget. I Storgatan påträffades inga spår efter 1776 års brand. Med det nu påträffade brandlagret i den östra delen av torget kan man mer säkert tolka de två stenläggningarna som rester efter ett torg som är äldre än denna brand och ett som är yngre än branden. Det var inte möjligt för Romedahl att uttala sig om detta vid undersökningarna i Storgatan, då brandlagret saknades där (2006:7).

Under den äldre stenläggningen i Storgatan fanns ett upp till 0,5 meter tjockt gråfärgat kulturlager som i sin tur överlagrade en risbädd. Man tolkade denna som en markförstärkning och att detta parti har varit sankt (Romedahl 2006:6). Dessa undre lager iakttogs inte vid undersökningen av torget, då arbetena inte krävde ett större djup på schaktet än maximalt 0,4 meter. Förmodligen utgör dock den centrala delen av torget ett höjddparti, en del av en åsutstickare från norr mot stadens södra delar. De mittersta partierna av torget har legat på högre mark än vad de västliga har gjort. Resultaten i de östra delarna av de två sydligaste schakten visar på att också dessa delar är uppfyllda och att det kan ha funnits sankområden också där.

Utifrån kartan från år 1643 framgår att planerna på "ritbordet" tänkte sig stadens rutnät i rakt syd-nordligt läge (se figur 10). Av topografiska och andra skäl har man förhållit sig friare till planen. Rutsystemet är inriktat efter den lokala topografin, vilket innebär att det vrider något åt sydöst-nordväst, framförallt i det senare skedet (torg 2). Efter att branden gett tillfälle att rätta till den ursprungliga stadsplanens topografiska olämplighet lades rutnätet i det läge vi känner det idag. Stenraderna på torget anger den ursprungliga riktningen på staden. Den är inte så strikt nord-sydlig som den äldsta kartan visar, men mer så än vad som senare blev fallet. På kartan från år 1773 kan man se flera byggnader som inte helt stämmer överens med dagens kartor. Det är viktigt att i framtida undersökningar i Askersund uppmärksamma om en mindre förskjutning i bebyggelsen mellan äldre och yngre lämningar föreligger.

Om man iakttar topografin i det inre av Askersund, kan man se att marken från torget och upp mot kyrkan stiger påtagligt. I området kring kyrkan finns också berg i dagen. Man kan alltså med visst fog anta att det i delar av torget funnits en bra och torr grund att bygga

på medan i andra delar, särskilt då i anslutning till Storgatan och torget sydöstra delar, har marken varit sank och behövt förstärkas med risbädd och lerlager.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Undersökningsplanen är den generella plan som upprättats av Arkeologgruppen AB som svar på en förfrågan från Länsstyrelsen i Örebro län (dnr 431-278-2012). De primära frågeställningar som ställs där är generella till sin karaktär och har ställts upp enligt följande:

Schaktningsövervakningen skall åtminstone ge svar på

- Eventuell förekomst av kulturlager, deras karaktär och ålder.
- Eventuell förekomst av anläggningar och bedömning av deras typ, antal och ålder.
- Eventuellt fyndinnehåll, vilket ska inkludera en bedömning av fyndens typ, antal och ålder.
- Bedömning av fornlämningens bevarandegrad.
- Bedömning av vilka typer av aktiviteter som ligger bakom de kulturlager, anläggningar och fynd som påträffas vid undersökningarna.

Mer specifikt för fallet Askersund var frågeställningarna kring torget framträdande, dess ålder och utformning. Fanns där spår av äldre torg? Skulle man kunna se spår av den stora branden från år 1776? Tidigare har spår påträffats av en bebyggelse som föregått den reglerade 1600-tals staden (Grälls & Ramström 1997). Kunde det finnas spår av något liknande på torget? Tyvärr uteslöt schaktningens djup att några äldre lämningar kom att påträffas.

Undersökningens resultat kan sägas väl motsvara frågeställningarna i undersökningsplanen. Spår av två tidigare torg har påträffats och dessutom mellan dessa ett par brandlager som var rester efter branden. Resultatet visar tydligt på torgets historia. En stenläggning har kunnat konstateras vara äldre än 1776 och två (varav det nuvarande torget utgör det senaste) vara yngre. Eftersom grävningsarbetena inte skall gå djupare än maximalt 0,4 meter gick det inte att belägga en risbädd, sådan som det påträffades vid arbeten i Storgatan år 2006 (Romedahl 2006).

Vi har alltså vid undersökningarna kunnat bedöma att kulturlager fanns på platsen, dessa utgjordes av brandlager från den stora stadsbranden.

Vi har kunna fastställa förekomst av anläggningar, i detta fall tre på varandra följande torg, förmodligen med en början vid mitten av 1600-talet.

Ett mindre fyndmaterial påträffades och kunde främst knytas till själva brandlagret. Det rörde sig om ett större antal spikar samt bitar av kakelugnsplattor. Ett par kritpipskaft påträffades i det avsatta lager som trampats ned mellan det äldsta torgets stenar.

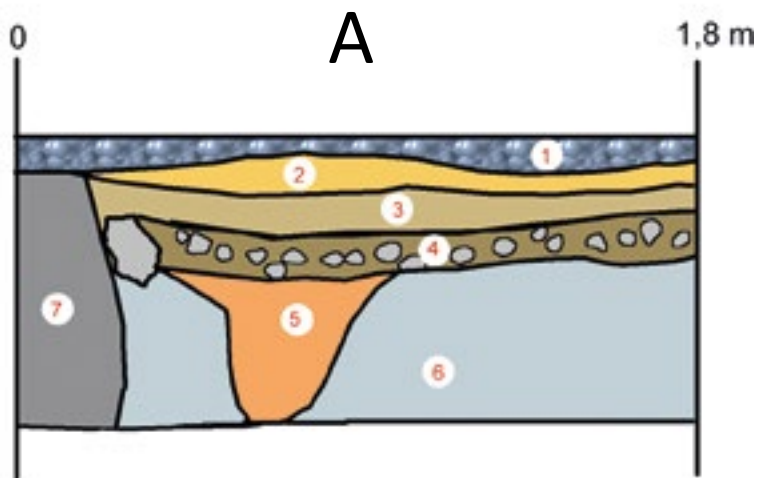
Torg 2 var bevarat på så sätt att de långa raderna med större, flata stenar som delat in torget i sektioner, fanns bevarade. Däremot har dess kullerstensbeläggning återanvänts till det nya torget. Torg 1 föreföll endast vara bevarat i schaktets nordöstra del. Där hade det legat skyddat under brandrester och ett lager med sättsand.

Den typ av aktiviteter som gett upphov till påträffade lämningar har hört samman med hur man brukat torg. En betydande aktivitet måste torghandeln ha varit, men det har också var en plats för möten och sammankomster.

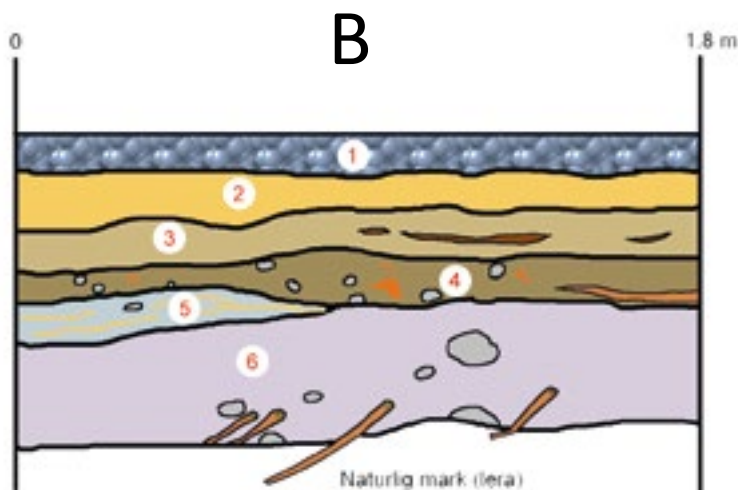
Referenser

Tryckta källor

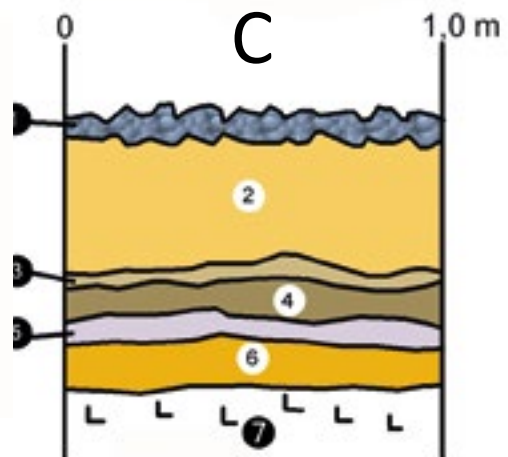
- Bergold, H. 1996. *Merkurius. Närke, Askersund, kv Mercurius 1*. Arkeologisk undersökning. Riksantikvarieämbetet UV Stockholm rapport 1996:41. Stockholm.
- Grälls, A. 1992. *Närke, Askersund, kvarteret Mercurius 1*. Arkeologisk förundersökning. Riksantikvarieämbetet UV Stockholm rapport 1992:26. Stockholm.
- Grälls, A & Ramström, A. 1997. *1600-1700-talslämningar i kvarteret Sjötullen*. Arkeologisk förundersökning. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska Undersökningar, UV Stockholm, Rapport 1997:5. Stockholm.
- Haugard, J. 1940. *Askersundiana*. Littorin Rydén Boktryckeri, Örebro.
- Karlenby, L. 2012. *Torg på torg. Schaktningsövervakning på torget i Askersund, RAÄ 187:1, Askersunds socken, Närke*. Arkeologgruppen AB rapport 2012:09. Örebro.
- Romedahl, H. 2006. *Askersunds torg. Två stratigrafiskt åtskilda horisonter vid Askersunds Torgs västra sida. Närke, Askersunds stad, RAÄ 187*. Arkeologisk slutundersökning. Riksantikvarieämbetet, UV Bergslagen

- 1) Nuvarande torg
- 2) Stenmjöl
- 3) Sand
- 4) Lera blandat med sten
- 5) Nedgrävning
- 6) Sand
- 7) Senare nedgrävning

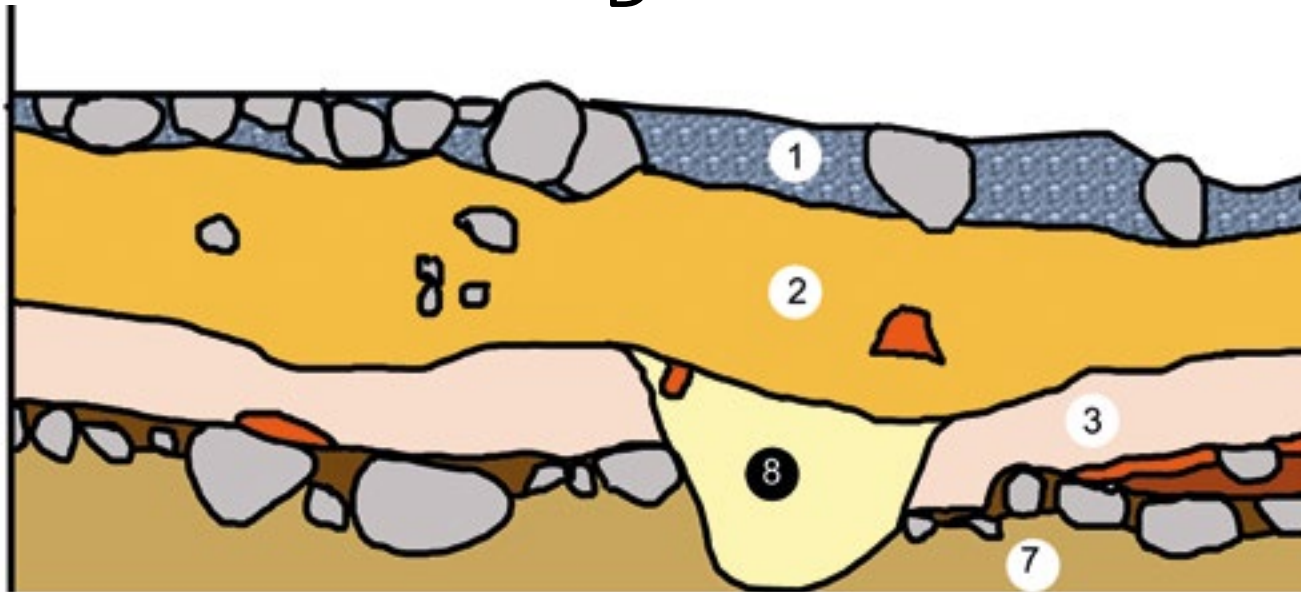

- 1) Det nuvarande torget
- 2) Sättsand
- 3) Sand med små jordiga stråk
- 4) Sand varvad med lera och sten,
enstaka inslag av tegel, förmultnat trä
- 5) Lera med stråk av sand
- 6) Lerigt lager som innehåller sten. I
botten finns risbädd.

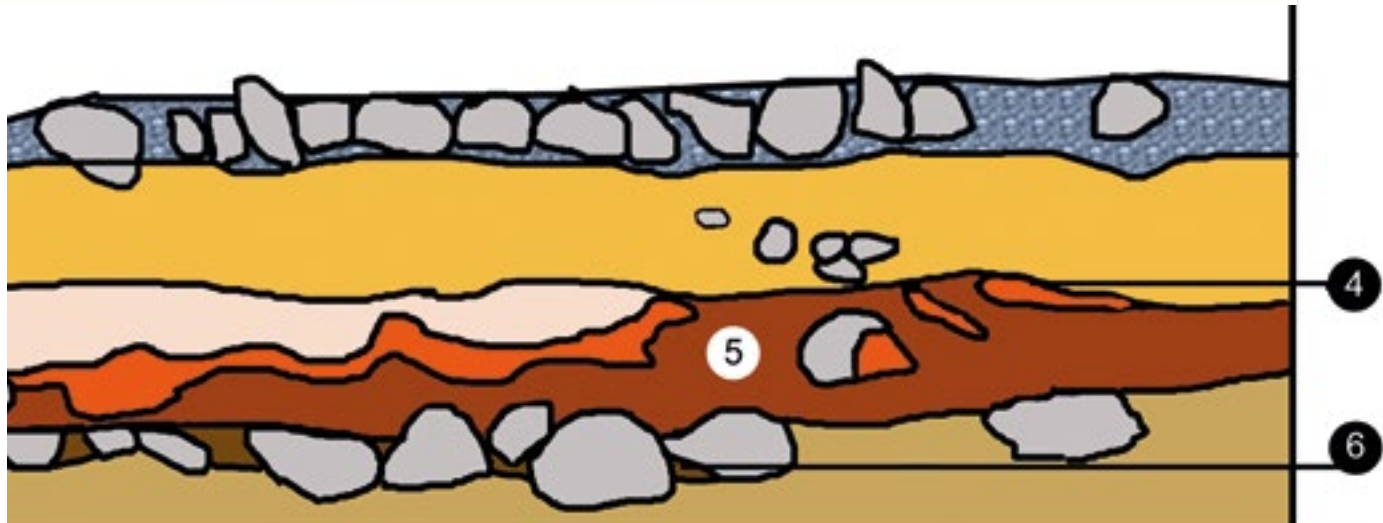

- 1) Nuvarande torg
- 2) Sättsand
- 3) Lerigt grus
- 4) Grus
- 5) Lerigt grus
- 6) Sand
- 7) Steril lera

D

- 1) Nuvarande torg,
- 2) Sättsand
- 3) Utfylld brandlager huvudsakligen bestående av murbruk och kalk
- 4) Tegelbrockor
- 5) Brandlager med byggnadsrester
- 6) Nedtrampat lager med gödsel och lera mellan stenarna i torg 1.
- 7) Sättsand till torg 1
- 8) Nedgrävning genom brandlager

Figur 11. Sektioner genom lagren på torget i ändarna på de olika torgen.

a) Sektion från söder i västra delen av S200.

b) Sektion från söder i östra delen av S200.

c) Sektion från söder i östra delen av S7438.

d) Sektion från norr genom torg 2 och torg 3 i S8766.

Sektion A-C i skala 1:20. Sektion D ej i skal, skapad efter fotografi.

rapport 2006:12. Örebro.

Administrativa uppgifter

Landskap: Närke
Län: Örebro län
Kommun: Askersunds kommun
Socken: Askersunds socken
Fastighet: Askersund 1:1

Arkeologgruppens diarienummer: Ag 2013_09 (Ag 2012_17)
Länsstyrelsens diarienummer: 431-1743-2013 (431-3174-2011)
Projektnr: Ag 2013_09 (Ag 2012_17)
Fornlämningsnr: Askersund 187:1

Projektansvarig:

Leif Karlenby

Personal:

Leif Karlenby, Helmut Bergold, Magdalena Forsberg, Ebba Knabe,
Johnny Rönngren

Undersökningstid: 2013-06-25 till 2013-10-03

Exploateringsyta: 2 500 m²

Undersökt yta: 397 m², 248 löpmeter

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Dokumentationshandlingar som förvaras i ATA, RAÄ, Stockholm:

-

Digitalt arkiv:

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd:

Inga fynd omhändertogs.

